

ПЪРВА ТЕМА. ВЪВЕДЕНИЕ В ОСНОВИ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ

I. Учебни цели

1. Да се изясни същността на дисциплината „Основни на предприемаческата дейност“.
2. Да се представят целите и използваните методи в процеса на обучение по дисциплината.
3. Да се разгледа предприемаческата дейност като научноизследователска област, връзката ѝ с демаркацията от други изучавани курсове.
4. Да се уточнят ключови понятия и концепции, които предоставя изучаването на дисциплината.
5. Да се разяснят основните умения, за чието формиране допринася изучаването на дисциплината.

II. Ключови думи и понятия

обучение, наука, знания, умения, методика

III. Постановка

Предприемачеството е *обект* на засилено и постоянно нарастващо внимание от учени и изследователи, а също от правителства, институции, организации, медии. Най-радвашо е обаче, че младите хора проявяват интерес към предприемаческата дейност. Освен това те имат идеи и стремеж да започнат свой собствен бизнес или да унаследят фамилните фирми, създадени и/или управлявани от техните родители.

Дисциплината „Основи на предприемаческата дейност“ е насочена към предоставяне на базови знания за ролята, значението, същността, особеностите и управлението на предприемачески инициативи, както и към развитие на някои специфични умения у студентите. Темите са подредени в методически обоснована последователност и са посветени на ключови за тази област проблеми като:

- предприемаческата дейност – историческо развитие, същност и значение;
- бизнес организации – класификации и структура;
- теории за предприемаческата дейност – ранни схващания, класически теории и съвременни концепции;
- разновидности на предприемаческата дейност;
- предприемачески процес – оценка на средата и тестване на идеята;
- същност и роля на науката за развитие на устойчиви, технологични и конкурентоспособни в международен аспект компании;
- видове подкрепа за създаване и развитие на предприемачески инициативи;
- публично-частно партньорство;
- глобални аспекти на предприемачеството.

Дисциплината предоставя на студентите следните основни знания:

- Теоретични и практически познания за естеството на предприемаческата дейност, типовете предприемачество, ключовите идеи и схващания за предприемачеството, ролята и поведението на предприемача, възможностите за осигуряване на подкрепа при започване на собствена бизнес дейност.
- Специализирани познания за характеристиките, факторите, проблемите и алтернативите в развитието на бизнес организациите, както и на възможностите и предизвикателствата за предприемачите в глобална бизнес среда.
- Теоретико-приложни познания за процеса на коопериране – сътрудничество между бизнеса и науката, както и за създаване на публично-частно партньорство.

Обучението по основи на предприемаческата дейност създава предпоставки за изграждане на определени *умения*, сред които:

- Анализ и оценка на средата и възможностите за стартиране на собствен бизнес.
- Оценка и подбор на необходимата институционална, техническа и програмна подкрепа за започване и/или развитие на предприемаческа дейност.
- Формиране и развитие на партньорски отношения, вкл. и със стратегически характер.

В рамките на курса се търси постигане на баланс между теоретичните познания и развитието на практически умения. Наред с представянето на *лекции* по формулираните теми се подготвят, решават и обсъждат *казуси*, разработват се малки *проекти*, провеждат се *дискусии* по разглежданата проблематика. В занятията се включват и *предприемачи*, които представят своя професионален опит.

Гордост за катедра „Предприемачество“ е фактът, че немалък дял от нейните възпитаници имат своите предприемачески опити, създават свои бизнеси, поемат управлението на фамилните си фирми. Това, разбира се, е резултат не само от изучаването на една дисциплина, а на целия курс на обучение. В учебния процес се включват предприемачи, които представят своя опит и гостуват бивши възпитаници на специалност „Предприемачество“, които имат свой бизнес. В рамките на обучителния курс се разглеждат казуси на успешни предприемачи. За радост добрите практики на български предприемачи вече не са малко, като някои от тях са представени накратко в този учебник.

Пример за успешна българска компания е „Арексим Инженеринг“ ЕАД. Тя извървява пътя до голямо по размер предприятие, а в условията на пандемия съвместно с български университет предлага решение на особено остър обществен проблем.

„Арексим Инженеринг“ ЕАД – създаване и растеж на бизнес в България¹

Началото

„Арексим Инженеринг“ ЕАД е създадена на 11 май 1991 г. Датата е важна не само за екипа, който започва дейността на предприятието, но е забележителна и за всеки българин, тъй като още от Възраждането се е утвърдила като ден за отдаване на почит към светите равноапостоли и просветители Кирил и Методий, създателите на глаголицата – първата славянска азбука.

За основателя на компанията, г-н Кирил Асенов, 1991 г. е специална в неговия живот. Тогава той създава не само „Арексим Инженеринг“, която се развива успешно през следващите десетилетия, но се ражда и първият му син. Интересът към техниката и предприемачеството сякаш са в кръвта на Кирил Асенов. Той получава безценни уроци още като дете от своя баща, който му вдъхва увереност, че няма нищо невъзможно. Показва му как може да се сглоби шприц машина от стар мотокар и нагревател от бойлер, а след това и как се прави бизнес план, като за целта използва опаковъчна хартия, взета от кварталния магазин за плодове и зеленчуци.

След промените през 1989 г., когато пътят за смелите и предприемчиви българи е открит, Кирил Асенов ясно осъзнава възможностите, които предлага средата, както и пазарния потенциал на полимерите, които започват да изместват метала, стъклото, дървото. Той сформира екип от млади специалисти, които компенсират недостига на материали и липсата на модерни машини с ентузиазъм, креативност и амбиция да докажат своя професионализъм не само в на-

¹ Авторът изразява своята благодарност към г-н Кирил Асенов за оказаното съдействие. Казусът е разработен в рамките на научноизследователско задание „Стратегии и модели за използване на резултатите на университетската наука в предприемаческата дейност“, изследователска тема, възложена от АС на Института по предприемачество на УНСС 2018 – 2021 г.

шата страна, но и на международния пазар. Първоначалните проблеми, свързани с осигуряване на средства, с които да се закупи първата машина, вече са част от историята на предприятието, което днес е доказан лидер в преработката на инженерни полимери с висока прецизност не само в страната, но и в чужбина.

Профил на компанията

Дружество „Арексим Инженеринг“ ЕАД е разположено в Смолян – град, в който машиностроенето има своите традиции. Водещо е в производството на технически пластмасови изделия и на необходимата за тях инструментална екипировка. Предлага и съпътстващи производства като: асемблиране, печат, кондициониране, ултразвуково заваряване. Днес „Арексим Инженеринг“ е голямо българско предприятие, в което работят над 830 инженери, оператори, експерти с познания и опит, които се стремят непрекъснато да се усъвършенстват в своята дейност. Компанията инвестира не само в професионалното развитие на своите служители, но и в технологичното обновление. През 2004 г. производството е преместено в нова значително по-голяма база, която е оборудвана със съвременна техника. Политика на компанията е непрекъснато да се влагат средства в повишаване на технико-технологичното равнище на производството. Внедрени и развити в дейността на предприятието са SAP ERP система и „Arqus“ – електронна система за управление на качеството.

Компанията има изграден имидж на надежден партньор на клиенти по целия свят. Това се дължи най-вече на квалифицирания екип, наличието на високотехнологично оборудване, както и на тясното сътрудничество с клиентите, изградено в дух на професионализъм, креативност и екипност, насочено към осигуряване на необходимите услуги и удовлетворяване на техните изисквания.

Закупуването на немската фирма „Алфа инженеринг“ от „Арексим Инженеринг“ през 2019 г. е поредна стъпка от стратегията към

устойчиво развитие и разгръщане на интернационалната дейност на компанията.

„Арексим Инженеринг“ разполага с производствен капацитет и стратегия, насочена към растеж, включително и чрез разширяване на нейната дейност на международните пазари. През 2021 г. е направена поредната голяма инвестиция, като за новото инструментално производство са закупени и въведени в експлоатация 17 шприц машини, което дава възможност бързо и с високо качество да се посрещнат потребностите на клиентите. Тази инвестиция разгръща портфолио на компанията, което е насочено към клиенти в три основни бизнес сфери и постигането на баланс между тях. Фирмата освен необходимия производствен капацитет има и натрупан вече 30-годишен опит и репутация, включително и от работата със световни гиганти в различни сектори. Произвежда части за автомобили за компании като: „Фолксваген“ и „Порше“, електрически прекъсвачи за „Шнайдер Електрик“, електрически инструменти за „Бош“ и „Макита“.

„Арексим Инженеринг“ разполага с модерно оборудвано инструментално производство, а освен това и с едни от най-добрите конструктори не само в страната, но и на Балканския полуостров. Въпреки някои трудности с намирането на квалифициран и опитен персонал компанията успява да мотивира и развива своите служители. Допълнителен източник на конкурентно предимство е и фактът, че ръководството поддържа добри колегиални отношения с други фирми и има възможност да си партнира с тях.

„Арексим Инженеринг“ ЕАД има ясно изразена позиция и провежда политика на социална отговорност и грижа към своите служители и техните семейства, а също и към околната среда и обществото като цяло. Всяка година компанията продължава да подкрепя принципите в четирите области – права на човека, трудови норми, околна среда и антикорупция на Глобалния договор на ООН.

Предприемачески дух в условия на криза

Пандемията, породена от Ковид-19 причини тежки последици за бизнеси от редица сектори и същевременно предизвика предприемаческата изобретателност в необичайни условия. *„Арексим Инженеринг“ ЕАД и Техническият университет – София, съвместно намериха бързо решение на остър социален проблем.*

В резултат от партньорството между „Арексим Инженеринг“ ЕАД и проф. д.т.н. инж. Георги Тодоров от Техническият университет – София (ТУ – София), се разработват и произвеждат почти всички видове лични предпазни средства – *очила, шлемове, антифони, каски, респираторни маски*. Търсенето на тези продукти се увеличи многократно поради безпрецедентна криза, в която изпадна целият свят от началото на 2020 г. През ноември 2019 г. беше обявено идентифицирането на непознат коронавирус, наречен SARS-CoV-2, който със своето бързо и широко разпространение предизвика пандемия. Здравната криза причини икономически сътресения поради необходимостта за определени периоди да се спира принудително дейността на фирмите в отделни сектори. Пряко или косвено всичко това засегна и наруши работния процес на целия бизнес. Особено тежка, а в някои държави дори драматична беше ситуацията в системата на здравеопазването. През първите месеци на 2020 г. освен претовареността на лечебните заведения с пациенти, нуждаещи се от помощ, се констатира и остра липса на предпазни средства за лекарите, медицинските сестри, санитарите. Дефицитът на предпазни маски, очила, шлемове се превърна в сериозен световен проблем не само за медицинските работници, но и за всички хора. Въпреки преодоляването на първоначалния дефицит търсенето на тези продукти показва устойчивост и поради все още продължаващата пандемия от COVID-19.

Партньорството между „Арексим Инженеринг“ и ТУ – София, е продиктувано от възможността да се постигне синергичен ефект от съвместната дейност, допълващите компетенции и ресурси на участващите страни, както и възможностите, идващи от средата. *ТУ – София*, е първият технически университет. Лидер е в използването

на най-добри практики като принципи и философия в инженерните науки, нанотехнологиите, енергийната ефективност и други области и разполага със съвременно оборудване, което се използва за научни изследвания и с образователни цели².

Инициране и стартиране на сътрудничеството

Сътрудничеството между „Арексим Инженеринг“ и ТУ – София, има своята история. То възниква още със сключването на договор между компанията и университета. След това представители на висшето училище се обръщат към фирмата във връзка с реализирането на проекта за лични предпазни средства. Освен наличието на договор между ръководството на компанията и проф. Георги Тодоров, който е доказан експерт в своята област, съществуват дългогодишни професионални взаимоотношения.

Проф. д.т.н. инж. Георги Тодоров е притежател на редица научни разработки, успешно внедрени в български и чужди компании. Има дългогодишен изследователски опит в концепиране, пресмятане, моделиране, проектиране, реинженеринг и прототипиране на различни машиностроителни изделия и възли. Ръководител е и на научноизследователската лаборатория CAD/CAM/CAE в индустрията, която от създаването си през 1988 г. има натрупан опит от дейност по проекти с индустриални партньори, както и с университети от Европа и САЩ³.

Конкретно идеята за създаване на български лични предпазни средства се ражда на среща в Министерството на икономиката (сега Министерство на икономиката и индустрията), където се обсъжда възможността български производители да започнат изработката на тези необходими и търсени от пазара продукти. Проф. Тодоров се обръща към „Арексим Инженеринг“ като дългогодишен партньор. Сътрудничеството между компанията и ТУ – София, е продику-

² ТУ – София, <https://www.tu-sofia.bg/university/25>, посетен на 02.09.2021.

³ Пак там.

вано от допълващия капацитет, взаимния интерес от съвместна работа, възможностите за обмяна на опит и ноу-хау, както и разширяването на обхвата на пазарите на фирмата.

Основни аспекти на управлението на отношенията между партньорите

Целият процес – от идеята до серийното производство на защитните очила, продължава 12 дни, като при обичайни условия за това е необходима поне половин година, посочват експерти от компанията. Само за два дни проф. Тодоров и екип от ТУ – София, разработват продукта, който е защитен с полезен модел в Патентното ведомство на Република България. В лабораторията „3D креативност и бързо прототипиране на нови продукти“ в София Тех Парк се подготвят матриците, които са необходими за започване на серийно производство, като са използвани възможностите на 3D технологиите. Могат да се отбележат поне три основни постижения – авторският дизайн на научния екип и осъществяването на иновации в инструменталния и производствения процес.

Създаването, производството и разпространението на продуктите (*очила, шлемове, антифони, каски, респираторни маски*) изисква ясно дефиниране на отговорностите на всяка от страните. „Арексим Инженеринг“ се ангажира с изработката и опита в производствения процес при средствата за производство (шприц форми, системи за автоматизация и периферия), организирането на серийно производство, логистиката, маркетинга и продажбите. ТУ – София, поема отговорност за дизайна, обосновката, анализите на 3D моделите и подготовката на документите за сертификация на продуктите.

Няколко са специфичните предизвикателства, пред които се изправят партньорите в процеса на създаването на продуктите. Те са свързани предимно с постигането на уникален дизайн, функционалност и издръжливост в етапа на тяхното конструиране. На следващата фаза проблемите произтичат от необходимостта от достигане на оптимален цикъл и технология на изработване при серийното

производство. В условията на пандемия и въвеждането на различни ограничения за работа и придвижване основно затруднение са разстоянието и логистиката в съвместната дейност. Поради тези причини целият работен процес е изцяло дигитализиран, като партньорите провеждат присъствена среща едва след като започва производството на продуктите.

Финансовите взаимоотношения между партньорите са уредени чрез сключване на договори между тях.

Конкурентните предимства на продуктите, създадени съвместно от „Арексим Инженеринг“ и ТУ – София, са техните *високи физико-механични качества, използването на качествени материали за производството, ергономия и постигнатият комфорт при носене, изчистен дизайн и всичко това постигнато на себестойност, която дава възможност за предлагане на конкурентна цена.*

Очилата защитават от пръски, прах, механични частици, газове и могат да се носят заедно с диоптрични очила. Шлемът предпазва лицето, може да се използва заедно с маска и очила, както има и наличен регулатор на размера на главата. Очилата и шлемът могат лесно да се почистват и дезинфекцират.

Гаранция за високото качество на продуктите е и тяхното сертифициране съгласно Регламент на ЕС 2016/ 425⁴. Те отговарят на изискванията на DIN EN 166: 2002⁵. Получаването на международен сертификат дава възможност продуктите да се предлагат на клиенти на територията на всички европейски страни. Данните сочат, че произвежданите лични предпазни средства се реализират основно на европейския пазар. Предприети са действия за пускането на продуктите на трети за ЕС пазари.

⁴ Регламентът определя изискванията за проектирането и производството на лични предпазни средства.

⁵ Европейски стандарт, определящ функционалните изисквания за различни видове лични предпазни средства за очи.

Развитие на партньорството

Успешното партньорство и бързината, с която се реализира крайният резултат, се дължат на постигнатия синхрон между научния капацитет на университета, възможностите за технологичен трансфер на София Тех Парк и предприемаческия и производствен опит на компанията.

Ползите от сътрудничеството между „Арексим Инженеринг“ и екип от ТУ – София, са предпоставка за неговото развитие. Освен допълващата експертиза, ресурси и капацитет ключови за успешното партньорство са изграждането на отношения, основани на уважение и доверие.

Опитът на компанията показва, че за създаването на успешно сътрудничество между бизнеса и науката са необходими лични контакти и дългосрочни отношения между предприемачите и представители на академичната общност. Наличието на обща цел и мотивация за нейното реализиране е предпоставка за постигане на високи съвместни резултати.

„Арексим Инженеринг“ продължава да постига своите цели с висок професионализъм, предприемачески дух и ангажираност към обществото.

IV. Задачи

1 задача: Според Вас защо към предприемачеството се констатира значим и непрекъснато нарастващ интерес от различни заинтересовани страни (правителства, институции и организации, медии, изследователи)?

2 задача: Какво изучава дисциплината „Основи на предприемаческата дейност“?

3 задача: Дайте пример за Ваше собствено или на Ваш познат проактивно, предприемчиво поведение:

А. в бизнеса

--

Б. в друга сфера (социална, екологична, технологична и т.н.)

--

4 задача: Предприемачеството според Вас е:

Ключова дума	Пояснение

5 задача: Според Вас колко силно е влиянието на образованието върху предприемаческите нагласи на младите хора? Подкрепете мнението си с аргументи.

6 задача: Кои са факторите, които превръщат Арексим Инженеринг ЕАД в успешно българско предприятие?

7 задача: Кои са конкурентните предимства на Арексим Инженеринг ЕАД, включително и в международен контекст?

V. Препоръчителна литература

Вебер, М. Протестантската етика и духът на капитализма. С., изд. „ХЕРМЕС“ 1993, с. 7.

Георгиева, С., С. Георгиева, Цв. Давидков, Д. Йорданова, К. Коларов, П. Пенчев, Р. Симеонова-Ганева. *История на българското предприемачество*. С., АНМСП, 2022.

Дракър, П. *Иновации и предприемачество*. С., изд. „Класика и стил“, 2002.

Единен информационен портал на Европейските структурни и инвестиционни фондове, <https://www.eufunds.bg/bg>

Кирилов, К. Стартъп в ВГ. С., 2020.

Маркова, М. *Публично-частно партньорство – същност и отчетна рамка*. С., ИК – УНСС, 2012.

МС (2021). Национална стратегия за насърчаване на МСП – 2021 – 2027 г.

Портър, М. Конкурентно предимство на нациите. С., изд. „Класика и стил“, 2000.

Тодоров, К. *Бизнес предприемачество*. С., БАРМП, 2015.

ТУ – София, <https://www.tu-sofia.bg/university/25>, посетен на 02.09.2021.

Фламхолц, Е., И. Рандъл. *Болки на растежа*, С., ИК Мак, 2017.

Фонд мениджър на финансови инструменти в България, <https://www.fmfib.bg/>

Baron, R. A., K. M. Hmieleski. *Essentials of Entrepreneurship Second Edition – Changing the World, One Idea at a Time*, 2nd edition, Edward Elgar Publishing, 2018.

Harvard Business Review. *Entrepreneur's Handbook: Everything You Need to Launch and Grow Your New Business (HBR Handbooks)*, Harvard Business Review, 2018.